

## SURİYE VATANDAŞLARININ GEÇİCİ KORUNMASI ve ULUSLARARASI MÜLTECİ HUKUKU

Yrd. Doç. Dr. Yasin POYRAZ\*

### ÖZET

*Uluslararası toplumun karşılaştığı en önemli sorunlardan birisi de, çeşitli sebeplerle ülkesini terk etmek zorunda kalan kişi gruplarının sığınma talep edilen devlet ülkesinde, sahip olacakları hak ve özgürlükleridir. Bazı birey kategorileri gibi, mülteciler ve sığınmacılar da, uluslararası hukukun süjesi olarak kabul edilmektedir. Türkiye'nin de taraf olduğu 1951 Cenevre Sözleşmesi, mültecilerin hukuki durumuna ilişkin temel bir uluslararası hukuk kaynağıdır. Türkiye'de kurulan çadırkentlerde barınmaları sağlanan Suriye vatandaşlarının mülteci ya da sığınmacı statüsüne sahip olmadığı, ancak "geçici koruma" altına alındıkları söylenebilir. Bu çalışmada geçici koruma kurumu, özellikle Avrupa Birliği hukuku ve uygulamaları ile karşılaştırılarak, Türkiye'deki Suriye vatandaşlarının durumu değerlendirme konusu yapılacaktır.*

**ANAHTAR KELİMELER:** Arap Baharı, mülteci, sığınmacı, geçici koruma, Suriye'li mülteciler.

---

\* Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk ABD Öğretim Üyesi.

## TEMPORARY PROTECTION OF SYRIAN CITIZENS AND INTERNATIONAL REFUGEE LAW

### ABSTRACT

*One of the main problems of the international society is the group of people's who are forced to leave their country because of various reasons rights and freedom that they will have in the asylum state. Like the categories of individual, refugees and asylum seekers are accepted as a subject of the international law. The Geneva Convention of which Turkey is also a contracting member country is a fundamental international law source regulating the legal situation of refugees. It can be said that the Syrian citizens whose sheltering are provided in the tent cities in Turkey do not have the status of refugee or asylum seeker, but are granted "temporary protection". In this study –with a comparison of EU law and practice- the institution of temporary protection and the situation of Syrian citizens in Turkey are analyzed.*

**KEYWORDS:** Arab spring, refugee, asylum seeker, temporary protection, Syrian refugees.

### 1. Giriş

Savaş, çatışma, ekonomik krizler ve daha iyi bir yaşam beklentisi gibi pek çok sebebe bağlı olarak ülkesini terk eden kişilerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bunlar arasında ırkı, dini, dili, tabiiyeti, siyasi düşüncesi gibi farklılıklarından dolayı ülkesinde baskı ve tehdit gören ve ülkesini terketmek zorunda kalan mülteci ve sığınmacılar önemli bir yer teşkil etmektedir<sup>1</sup>.

---

<sup>1</sup> Genel olarak günlük dilde birbiri yerine kullanılabilen mülteci ve sığınmacı kavramlarına hukuki açıdan farklı anlamlar yüklenmiştir. Kavramlar hakkında geniş bilgi için bkz. ÇİÇEKLİ, Bülent; *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Seçkin Yayınları, Ankara 2009, s. 39-49; ÇİÇEKLİ, Bülent; *Yabancılar Hukuku*, 3. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2012, s. 233-236; EKŞİ, Nuray; *Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular*, Beta Yayınları, İstanbul 2006, s. 3-5; BAŞAK, Cengiz, *Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler*, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 2011, s. 4-7; ALTINIŞIK, Çiğdem / YILDIRIM, M.

Yaşanılan ülkeyi terke zorlayan ve kitlesel nüfus hareketlerine yol açan olaylardan biri de “Arap Baharı” olarak adlandırılan süreçtir. İlk olarak Tunus’ta ortaya çıkan ve giderek genişleyen bu hak talepleri süreci; Libya, Cezayir, Fas, Mısır, Suriye, Ürdün, Bahreyn gibi ülkelere de yayılmış; büyük halk desteğiyle meydanlarda demokrasi, insan hakları ve özgürlük gibi meşru talepler dile getirilmiştir. Tunus, Cezayir ve Mısır’da hükümetler, olaylar çok yayılmadan istifa etmiştir. Ancak geçiş süreci, her ülkede bu kadar kolay atlatılamamıştır. Başta Suriye olmak üzere bazı ülke hükümetlerinin sert tepkisi ve gayriinsani uygulamaları sonucu, binlerce insan yaşamını yitirmiş ve özellikle komşu devlet ülkelerine yönelik kitlesel nüfus hareketleri meydana gelmiştir<sup>2</sup>. Suriye’deki olaylar sonucu Türkiye de, bu nüfus hareketlerinin hedef ülkelerinden birisi olmuştur.

Günümüz uluslararası hukuku, artık tartışmasız bir biçimde devletler yanında uluslararası örgütleri de hukuk kişisi kabul etmekte; gerçek kişilerin bazı eylemlerini ve belirli kişi kategorilerini düzenleme konusu yapmakta ve onlar için hak ve yükümlülükler öngörmektedir. Her şeyden önce, gerçek kişilerin uluslararası hukuk süjeliği, insan haklarının uluslararası düzeyde korunması sisteminin kabul edilmesi ve uygulanmasına paralel olarak gelişmiştir. İnsan hakları konusundaki gelişmelerin de etkisiyle azınlık, mülteci ve vatansızlık statüsünü taşıyan kişilerin hukuki durumları, uluslararası hukukça belirlenmeye başlamış ve giderek düzenleme alanı genişlemiştir. Öte yandan uluslararası suç niteliğindeki bir fiili işleyen<sup>3</sup> veya uluslararası uyuşmazlıkların

---

Şahin; *Mülteci Haklarının Korunması*, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2002, s. 7-9.

<sup>2</sup> ÖZTÜRK, Havva, “Arap Baharı ve Mülteci Sorunu”, 11 Ekim 2012, Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (TÜRKSAM), *Genç Bakış*, <http://www.turksam.org/gencbakis/a2785.html> (Erişim Tarihi: 20.12.2012).

<sup>3</sup> BOZKURT, Enver / KÜTÜKÇÜ, M. Akif / POYRAZ, Yasin; *Devletler Hukuku*, 7. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2012, s. 168. Gerçek kişilerin uluslararası hukuk kişiliği hakkında ayrıca bkz. PAZARCI, Hüseyin; *Uluslararası Hukuk*, 8. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2009, s. 200-227; ACER, Yücel / KAYA, İbrahim; *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı*, Usak Yayınları, Ankara 2010, s. 96-98.

çözümünde diplomatik yolları kullanan gerçek kişiler de uluslararası hukukun süjesi bulunmaktadır.

Mülteci ve sığınmacıların hukuki durumu, uluslararası hukukun düzenleme konusu olmakla birlikte, iç hukuk düzenlemelerinden de tamamen bağımsız değildir. Konuya ilişkin hukuk kaynaklarını; genel olarak uluslararası hukuk, Avrupa Birliği hukuku ve Türk iç hukuku ayırımı çerçevesinde ele almak mümkündür.

## **2. Türkiye'ye Gelen Suriye Vatandaşlarının Genel Durumu**

Suriye Arap Cumhuriyeti'nde ilk defa 2011'in Mart ayında patlak veren olaylar ve iç karışıklıklar sonucu binlerce kişi evini ve ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Türkiye, sınırlarını açacağı konusunda, uluslararası topluma güvence vermiştir<sup>4</sup>. Suriye'den Türkiye'ye yönelik ilk kitlesel nüfus hareketi 300-400 arası Suriye vatandaşının 29 Nisan 2011 tarihinde Cilvegözü (Hatay) sınır kapısına dayanması ile olmuştur. Yaklaşık yirmi aydan bu yana devam eden olaylar sonucu, kitlesel nüfus hareketleri de giderek artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nin 27 Aralık 2012 tarihli verilerine göre, barınma imkanı sağlanan Suriyeli vatandaşların sayısı, Türkiye'deki yetkili makamların açıklamasına paralel olarak, 147.107 olarak belirtilmiştir<sup>5</sup>.

<sup>4</sup> Ancak, Ağustos 2012'nin ikinci yarısından itibaren Irak ve Türkiye'nin, Suriyelilerin ülkelerine girişini engelleyecek ya da kısıtlayacak uygulamalar başlattığı; sadece acil sağlık durumu bulunan veya bazı nesnel olmayan ölçütleri taşıyan belirli kişilerin geçmesine izin verdiği ileri sürülmüştür. Bkz. Human Rights Watch, News, *Iraq/Turkey: Open Borders to All Syrian Refugees*, <http://www.hrw.org/news/2012/10/14/iraqturkey-open-borders-all-%20syrian-refugees-0> (Erişim Tarihi: 20.12.2012). Sonraki tarihlerde Türkiye'ye gelenlerin sayısında düzenli bir artış olduğu dikkate alındığında, bu iddianın doğrulanması zordur. Öte yandan, ülkeye kabul edilen yabancılara ilişkin özel bir hassasiyet gösterilmesi, herşeyden önce ulusal güvenliğe ilişkin bir gerekliliktir.

<sup>5</sup> BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin 27 Aralık 2012 tarihli açıklamasına göre, ülkesini terk edenlerden kayıt altına alınmış Suriyelilerin toplam sayısı 562.950'dir. Türkiye'deki 147.107 kişi yanında; Lübnan'da 126.724, Ürdün'de 116.778, Irak'ta 67.015 ve Mısır'da 12.836 kişi bulunmaktadır. Bkz. United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Réponse*

Türkiye ilk başta yaşanan insanlık dramına kayıtsız kalmamak ve Suriye'deki çatışmalardan kaçan insanlara sığınacak yer sağlamak adına sınırlarını koruma talep eden Suriyelilere açmıştır. Bununla birlikte, ülkeye gelenlerin sayısı her geçen gün artmış; sınır bölgesinde farklı il sınırları içinde yeni barınma alanları ihdas edilmiştir.

Türkiye'ye gelen Suriye vatandaşlarının yiyecek, içecek, barınma, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik çaba gösterilmektedir. Bununla birlikte geçici olarak düşünülen kamplarda, şüphesiz tüm taleplerin yeterince karşılanması mümkün değildir. Yaklaşık 150 bin kişinin aynı anda barınmalarına imkan sağlanması, devlet için büyük bir malî külfet anlamına da gelmektedir<sup>6</sup>. Geçici korumanın niteliği gereği, yerleşik ve düzenli bir sosyal hayat için normal bazı ihtiyaçların karşılanmasında güçlükler yaşanması da kaçınılmazdır. Öte yandan sahip olunan hukuki statü konusunda da ciddi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de ikamet, seyahat, eğitim ve çalışma haklarından yararlanma yanında, BMMYK ve İçişleri Bakanlığı'na sığınma başvurusu yapma, pasaport talebinde bulunma ve sınır dışı edilmeye ilişkin konularda sıkça sorunlar yaşanmaktadır.

Suriye'den Türkiye'ye sığınan kişilerin durumlarından sorumlu kuruluş olarak, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) belirlenmiştir. Türkiye'deki barınma merkezlerinde bulunan Suriye vatandaşlarının sayısı, 26 Aralık 2012 tarihinde AFAD tarafından yapılan basın açıklamasına göre, 147.107'dir. Suriye vatandaşları Hatay, Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Osmaniye ve Adıyaman'da yer alan 13 çadırkent, 1 konteynerkent ve 1 geçici kabul merkezinde barındırılmaktadır<sup>7</sup>. Türkiye, "açık kapı politikası" sonucunda kabul ettiği

---

*Régionale à la crise des Réfugiés en Syrie*, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> (Erişim Tarihi: 29.12.2012).

<sup>6</sup> Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'nin Önsözünde sığınma hakkı tanımının, bazı ülkelere son derece ağır yük yükleyebileceği ve uluslararası kapsamı ile niteliği Birleşmiş Milletler'ce kabul edilmiş bulunan bir sorunun, uluslararası işbirliği olmaksızın tatmin edici bir şekilde çözümlenemeyeceği ifade edilmektedir.

<sup>7</sup> Suriye vatandaşlarının barınmaları amacıyla Hatay'da beş, Şanlıurfa'da iki, Gaziantep'te üç, Kahramanmaraş, Osmaniye ve Adıyaman'da birer olmak üzere toplam 13 çadırkent ile Kilis'te 12 bin kişilik bir

Suriye vatandaşlarına geçici koruma statüsü vermekte ; ülkelerinde normalleşme sağlanıncaya kadar Türkiye’de “misafir” konumunda barındırmakta ve -kendileri talep etmedikçe- geri göndermemektedir. Ancak geçici olarak öngörülen bu durum, kitlesel sığınmaların başlamasından bu yana geçen süre ve geleceğe yönelik belirsizlik göz önüne alındığında, süreklilik taşıma potansiyeline de sahiptir.

### **3. Geçici Koruma Politikasının Ortaya Çıkışı ve Avrupa Birliği Hukuku**

Geçici koruma politikası, beklenmeyen ve sınırlara yönelik toplu nüfus hareketlerinde izlenen bir acil durum politikasıdır. Bu politika, daha uzun vadeli bir çözüm bulununcaya kadar , bir ara çözüm niteliği taşımaktadır. Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme’de sınırlara yapılacak toplu nüfus hareketleri ile ilgili düzenlemeler yer alsa da; geçici koruma politikasına açıkça yer verilmemiştir . Bu sebeple geçici

---

konteynerkent kurulmuştur. 26 Aralık 2012 tarihli açıklamaya göre, 2011 Nisan ayında Suriye’de başlayan iç karışıklıklar nedeniyle meydana gelen nüfus hareketlerine bağlı olarak, Türkiye’ye 206.954 Suriye vatandaşı girişi yapılmıştır. Bunlardan ülkesine dönenlerin sayısı 59.847’dir. Açıklamanın yapıldığı tarih itibariyle; Hatay’da 12.864, Gaziantep’te 25.928 (8.559’u İslahiye, 6.999’u Karkamış, 10.370’i Nizip), Kilis’te 13.420, Şanlıurfa’da 60.413 (33.960’ı Ceylanpınar, 26.453’ü Akçakale), Kahramanmaraş’ta 16.935, Osmaniye’de 7.917 ve Adıyaman’da 9.071 kişi barınmaktadır. Bkz. T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, *Bugün İtibariyle Barınma Merkezlerinde 147.107 Suriye Vatandaşı Bulunmaktadır*, <http://www.afad.gov.tr/TR/HaberDetay.aspx?IcerikID=1006&ID=12> (Erişim Tarihi: 29.12.2012). Barınma merkezlerinde bulunan Suriye vatandaşlarının sayısı, AFAD’ın verilerine göre, 21 Kasım 2012 tarihinde 123.747; 13 Aralık 2012 tarihinde 138.965’tir. İki-üç haftalık aralıklarla karşılaştırma yapmamıza imkan tanıyan bu veriler, sayının giderek artma eğiliminde olduğunu açıkça göstermektedir. Öte yandan, Suriye’deki iç karışıklık dolayısıyla ülkesini terk edip Türkiye’ye gelen Suriye vatandaşlarının toplam sayısının, barınma yerlerinde bulunanlardan çok daha fazla olduğu ve bu sayının 185 bini bulunduğu tahmin edilmektedir. Bkz. SANDIKLI, Atilla / SEMİN, Ali (Haz.); *Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye, Bilge Adamlar Kurulu Raporu*, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, Rapor No: 52, Ankara 2012, s. 45.

koruma politikası ve uygulamasının , Sözleşme'deki bir boşluğu doldurduğu düşünülebilir . Geçici koruma statüsü verilen kişilerin her türlü ihtiyaçları, kabul eden devlet tarafından karşılanmaktadır<sup>8</sup>.

1990'lı yıllarda Eski Yugoslavya ve Kosova'dan Avrupa Birliği (AB)'ne üye devlet ülkelerinin sınırlarına yapılan kitlesel nüfus hareketleri ile baş edebilmek için yeni bir politika üretme ihtiyacı ortaya çıkmış ve özel yöntemler geliştirilmesine gereksinim duyulmuştur. Bu ihtiyaç ve gereksinimi göz önünde tutan AB , 30 Kasım 1993 tarihinde bazı özel önlemler almış ; Avrupa Konseyi, özellikle ülkelere gelen kişilerin kabulü ve sığınma talebinde bulunanların barınmasına ilişkin yük paylaşımı sorunlarıyla ilgil enmiştir. Amaç, öncelikle kişilerin hayati ihtiyaçları için gerekli olan geçici koruma ihtiyacını sağlamak olup , bu şekilde bir kat egori ilk kez oluşturulmuştur . Hukuki olarak da Konsey, 1995 yılında kabul ve ikamet konusunda yük paylaşımına ilişkin geçici korumaya yönelik çalışmalar yapmıştır<sup>9</sup>.

Eski Yugoslavya'nın dağılması sonrası yaşanan tecrübe , üçüncü ülkelerden gelen ve geldikleri ülkeye geri dönemeyecek durumda bulunan yerinden edilmiş kişilerin durumlarına yönelik çalışmaları artırmış; uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişilere sağlanacak geçici korumanın asgari standartlarının belirlenmesi, Amsterdam Andlaşması ile AB'nin gündemine girmiştir<sup>10</sup>.

<sup>8</sup> DİZMAN, Ali Osman, “Geçici Koruma Politikası ve Türkiye’ye Sığınan Suriyeliler”, TEPAV, *Değerlendirme Notu*, Ağustos 2012, s. 2, [http://www.tepav.org.tr/upload/files/1346221434-0.Gecici\\_Koruma\\_Politikasi\\_ve\\_Turkiye\\_ye\\_Siginan\\_Suriyeliler.pdf](http://www.tepav.org.tr/upload/files/1346221434-0.Gecici_Koruma_Politikasi_ve_Turkiye_ye_Siginan_Suriyeliler.pdf) (Erişim Tarihi: 31.10.2012).

<sup>9</sup> PERAL, Luis, “EU Protection Scheme for Refugees in the Region of Origin: Problems of Conditionality and Coherence”, *European Society of International Law*, <http://www.esil-sedi.eu/sites/default/files/Peral.PDF> (Erişim Tarihi: 20.12.2012).

<sup>10</sup> DİZMAN, s. 2-3. Ortak bir sığınma sistemi kurma çabası içinde bulunan Avrupa Birliği, 1997 yılında imzalanan Amsterdam Andlaşması ile sığınma ve göç konusunda yeni adımlar atmıştır. Mayıs 1999'da Amsterdam Andlaşması'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte sığınma konusunda yeni bir dönem başlamıştır. Aynı yıl Tampere'de toplanan zirvenin sonuç

Geçici koruma politikası ile ilgili bir başka uluslararası belge BMMYK tarafından 1994 yılında yayınlanan rapordur<sup>11</sup>. Söz konusu raporda, Eski Yugoslavya örneğinden yola çıkarak tanımlanan geçici koruma politikasının temel özellikleri şu şekilde sayılmıştır : Sığınma talep edilen ülkeye kabul, geri göndermeme, temel insan haklarına ve uluslararası düzeyde kabul edilmiş standartlara uygun olarak muamele ve şartların normalleşmesi üzerine ülkesine geri dönebilme.

Avrupa Komisyonu, geçici korumayı şu şekilde tanımlamaktadır : Avrupa dışı ülkelerde meydana gelen yer değiştirme olaylarında , bu kişilerin kaynak ülkeye dönüşlerinin mümkün olmaması halinde derhal ve geçici olarak sağlanan istisnai koruma önlemidir<sup>12</sup>.

AB'nin, geçici korumaya ilişkin asgari standartları belirlemede iki sebebin bulunduğu belirtilmektedir<sup>13</sup>:

a) AB'ye üye devletler arasında kitlesel nüfus hareketleri ile yer değiştirmiş insanlar hakkında kabul ve davranışa ilişkin siyaset farklılıklarının giderilmesi,

b) Aynı olaya ilişkin, sığınma talebinde bulunanların kabulü ile ilgili , AB devletleri arasında dayanışma ve yük paylaşımının artırılması.

AB, 20 Temmuz 2001 tarih ve 2001/55/EC sayılı Kitlesel Sığınmalarda Geçici Koruma Yönergesi<sup>14</sup> ile gerekli adımı atmıştır.

---

bildirgesindeki başlıklardan birisi “Avrupa Birliği Ortak Sığınma ve Göç Politikası”dır.

<sup>11</sup> UN High Commissioner for Refugees, *Note on Temporary Protection in a Broader Context*, 1 Haziran 1994, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b32514.html> (Erişim Tarihi: 17.12.2012).

<sup>12</sup> European Commission, [http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/temporary-protection/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/temporary-protection/index_en.htm). (Erişim Tarihi: 31.10.2012).

<sup>13</sup> European Commission, [http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/temporary-protection/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/temporary-protection/index_en.htm). (Erişim Tarihi: 31.10.2012).

<sup>14</sup> “Yurdundan Ayrılmaya Zorlanmış Kimselerin Kitlesel Sığınma Durumunda Geçici Koruma Sağlamak İçin Asgari Standartlar Hakkında ve Üye Devletler Arasında Bu Tür İnsanları Ülkeye Kabul Etmesi ve Sonrasında



Yönerge'nin Giriş kısmında “son yıllarda, yurdundan ayrılmaya zorlanmış ve kendi ülkelerine geri dönemeyen kimselerin kitlesel sığınma durumları; Avrupa için daha da esaslı, önemli bir boyuta ulaştığından, bu durumda olan kişilere acil geçici koruma sunabilmek için olağan dışı düzenlemeler oluşturma gerekliliği”nden bahsetmektedir (par. 2). Ancak bu Yönerge'nin AB üyesi devletler arasında oluşturulmasını amaçladığı dayanışma, bugüne kadar tam anlamıyla gerçekleştirilememiştir<sup>15</sup>.

Yine Giriş'te geçici korumanın, 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi (1951 Cenevre Sözleşmesi)'ne uygun olarak mülteci statülerinin tanınmasına engel teşkil etmeyeceği, korumanın sınırlı bir süreye bağlı bulunacağı, geçici korumanın bitmesi halinde kişilerin kaynak ülkeye gönderilmesinde üye devletlerin önlemler alması gerektiği vurgulanmıştır.

Yönerge'nin tanımlar başlıklı 2'nci maddesinde “geçici koruma”, “üçüncü ülkelerden gelen ve kendi ülkelerine dönemeyen yerinden edilmiş kişilerin kitlesel sığınması ya da yakın bir kitlesel sığınma tehlikesi durumunda, özellikle de sığınma sisteminin bir akınlı, etkili işleyişi olumsuz biçimde etkilenmeksizin başa çıkamayacağına dair bir riskin bulunması durumunda, ilgili kişilerin ve koruma talep eden diğer kimselerin menfaatleri doğrultusunda bu tür kişilere acil ve geçici koruma sağlaması” şeklinde tanımlanmıştır. Maddede yer verilmiş dikkat çekici ve önemli diğer kavram “yerinden edilmiş kişiler”dir ve şu şekilde düzenlenmiştir: “Kendi ülkelerini ya da buldukları yerleri terk etmek zorunda kalmış, ya da özellikle uluslararası organizasyonlar tarafından gelen bir istek üzerine tahliye edilmiş ve bu ülkede devam eden durum dolayısıyla güvenli ve sürekli koşullar altında geri dönemeyen üçüncü ülke vatandaşları ya da vatansız kişiler, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1A

---

Bunun Sonuçlarına Katlanması Çabalarında Denge Sağlayacak Önlemler Hakkında Konsey Yönergesi” şeklinde uzun bir adı bulunan metin , 26 paragraflık bir giriş kısmından sonra 9 ana bölüm içerisinde 34 maddeden oluşmaktadır. Bkz. European Commission, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/exUriServ.do?uri=OJ:L:2001:212:0012:0023:EN:PDF> (Erişim Tarihi: 31.10.2012).

<sup>15</sup> European Commission, [http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/temporary-protection/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/temporary-protection/index_en.htm). (Erişim Tarihi: 31.10.2012).

sayılı maddesinin ya da başka uluslararası ya da ulusal , uluslararası koruma sağlayan araçlar kapsamına girebilen, özellikle:

(i) silahlı anlaşmazlık bölgelerinden ya da yaygın şiddetten kaçan kişiler;

(ii) (kendi) insan haklarının sistematik ya da genel olarak ihlal edilmesi durumlarının kurbanı olmuş ya da böyle bir duruma maruz kalma konusunda ciddi bir biçimde risk altında olan kişiler”.

Geçici koruma uygulaması, 1951 Cenevre Sözleşmesi gereğince mülteci statüsünün tanınmasına engel teşkil etmeyecek, temel hak ve özgürlüklere ve geri göndermeme (*non-refoulement*) hükümlerine uygun olacak, BMMYK ve diğer ilgili uluslararası örgütlerle sürekli görüş alışverişine tabi bulunacaktır (m. 3). Geçici koruma süresi kural olarak bir yıldır; bu süre, bir yıl daha uzatılabilir. Konsey’in nitelikli çoğunluk kararıyla, aynı süreyle uzatılması da mümkündür (m. 4).

Geçici koruma uygulayan devlet, bu korumadan yararlanan kişilere işlemleri azaltmak ve vize kolaylığı sağlamak yükümlülüğü altındadır (m. 8). Ayrıca geçici koruma süresi içerisinde yetişkinler için eğitim imkanları , mesleki eğitim ve uygulamalı işyeri deneyiminden yararlanmak gibi faaliyetler de dahil olmak üzere , ilgili mesleğe uygulanan kurallara tabi olarak, ücretli ya da serbest meslek sahibi olarak çalışmalarına izin verilmelidir (m. 12). Üye Devletler, geçici koruma altındaki kişiler için uygun barınaklar temin etme, yeterli kaynakların bulunmaması durumunda ise, sağlık ve sosyal yardım için gerekli şartları oluşturma yükümlülüğü altındadır (m. 13). Yönerge, çocuklar lehine özel hükümler de içermektedir. Buna göre, 18 yaşından küçükler için üye devletler, kendi vatandaşlarına sağladığı şartlara eşit şartlar içinde eğitim imkanı vermelidir (m. 14).

Geçici korumadan yararlanan kişiler, her zaman sığınma başvurusunda bulunabilirler (m. 17). Geçici korumanın sona ermesi ile üye devletler, dönüş için gerekli önlemleri alacaklar ve geri dönmelerini sağlayacak önlemleri insanlık onuruna uygun şekilde kolaylaştıracaklardır (m. 21). Benzer bir yükümlülük, kabul edilmesi uygun olmayan kişilerin zorunlu geri dönüşleri için de öngörülmüştür (m. 22). Üye Devletler, geçici koruma için uygun olan kişileri Topluluk dayanışması ruhu içinde kabul edecekler; bu kişileri kabul kapasitelerini –rakamla veya genel bir biçimde- belirteceklerdir (m. 25).

Üye Devletler, insanlığa karşı suç, barışa karşı suç ve savaş suçu işlemiş, ulusal güvenliği açısından sakıncalı görülen veya BM'in amaç ve ilkelerine aykırı eylemleri dolayısıyla suçlu bulunan kişileri geçici koruma dışında tutabilir (m. 28).

#### 4. Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye

Sığınma hakkı temel bir insan hakkı olarak, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer almaktadır. Buna göre, "Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır" (m. 14). 1951 Cenevre Sözleşmesine göre mülteci, "ırkı, dini, tâbiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tâbiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden mutaden ikâmet ettiği ülke dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs" olarak tanımlanmıştır.

Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesini coğrafi sınırlama ile kabul etmiştir. Buna göre Sözleşme, sadece Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle Türkiye'ye gelen kişilere uygulanacaktır. 1951 Cenevre Sözleşmesi uyarınca, Türkiye'nin Avrupa dışında meydana gelen olaylardan kaçarak mülteci durumuna gelmiş kişilere karşı, uluslararası hukuktan doğan bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bundan dolayı Avrupa vatandaşı olmayanlar, Türkiye'ye ancak geçici olarak sığınabilmektedir. Uluslararası korumaya gerek duyduğu kabul edilen sığınmacılara ise sadece "bir başka ülkeden sığınma talebinde bulunma izni" verilmektedir. Avrupalı olmayan sığınmacıların "bir başka ülkede sığınma hakkı aramak üzere oturma izni talebi"nde bulunmak için yerel idareye başvurması ve aynı zamanda BMMYK'ya kayıt yaptırması gerekir<sup>16</sup>. Kaydı alınmış sığınma talebinde bulunan kişilere, kimlik kartı verilmekte ve geçici olarak oturma izni sağlanmaktadır.

Coğrafi kısıtlama sebebiyle, Türk iç hukuku açısından mülteci ve sığınmacı kavramları arasında, uluslararası terminolojiden bağımsız bir

<sup>16</sup> BMMYK, Avrupalı olmayan Türkiye'deki sığınmacılara ilişkin bilgiler için bkz. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye; <http://www.unhcr.org.tr/?page=45> (Erişim Tarihi: 20.12.2012).

farklılık da meydana getirilmiştir<sup>17</sup>. “Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik<sup>18</sup> (1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği) hükümlerine göre mülteci, “Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıdır”; sığınmacı ise, “ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıdır”. Avrupa dışından gelen ve 1951 Cenevre Sözleşmesindeki tanıma uygun şekilde mülteci olma ölçütlerini taşıyan yabancılara sığınmacı statüsü verilebilecektir<sup>19</sup>.

---

<sup>17</sup> Mülteci ve sığınmacı kavramları, birbiri ile karıştırılan ve sıklıkla birbirleri yerine kullanılan iki kavramdır. Oysa, uluslararası literatürde mülteci (*refugee*) ve sığınmacı (*asylum seeker*) kavramları farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Mülteci kavramı, mültecilik statüsünü “*de jure*” yani hukuken elde etmiş bir yabancı için kullanılmalıdır. Sığınmacı ise, mültecilik statüsü incelenen ve bu nedenle kendisine geçici koruma sağlanan yabancı kişi anlamına gelmekte olup, “*de facto* (fili) mülteci” olarak da adlandırılabilir. Terminolojik ayırımı göre mülteci, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin ölçütlerine uygun olarak kendisine tanınmış bütün haklardan yararlanan kişiyi; sığınmacı ise, henüz mülteci statüsü kazanmamış, bu statüyü kazanabilmesi için hakkında inceleme yapılan kişiyi ifade eder. Bkz. ÇİÇEKLİ, *Yabancılar Hukuku*, s. 234.

<sup>18</sup> Bakanlar Kurulu, Karar Sayısı: 94/6169, Karar Tarihi: 14.9.1994, RG., 30.11.1994, S. 22127.

<sup>19</sup> ÇİÇEKLİ, *Mülteciler ve Sığınmacılar*, s. 47-48.

Bu statüyü kazanan sığınmacılara “makul bir süre için Türkiye’de kalma izni ve “üçüncü bir ülke tarafından mülteci olarak kabul edilene kadar (...) geçici sığınma hakkı” tanınmaktadır<sup>20</sup>.

Türk iç hukuku açısından 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği, 1951 Cenevre Sözleşmesinden daha kapsamlı düzenlemeler içermektedir. Çünkü 1994 Yönetmeliği, sadece mültecileri değil, sığınmacıları ve nüfus hareketlerini düzenleyen hükümlere de yer vermektedir. Bu yönetmelik uyarınca, Türkiye’nin açık kapı politikası sonucu olarak ülkeye kabul edilen Suriye vatandaşlarına “geçici koruma” statüsü verilmiştir. Böylece Suriye’deki durumun normalleşmesine kadar Türkiye’de, bir anlamda “misafir” konumunda barındırılmaktadırlar. Türkiye’ye gelen Suriye vatandaşlarının büyük sayılara ulaşması, böyle geçici bir statünün verilmesinde en büyük etkidir. Ancak Suriye’deki krizin ne zaman çözüme kavuşturulacağı ve Türkiye’de bulunan misafir konumundaki kişilerin ülkelerine dönüp dönmeyecekleri ya da ne kadar süre Türkiye’de yaşamaya devam edecekleri belirsizliğini korumaktadır. Bu belirsizlik ortamı, hukuki ve siyasi açıdan sorunun çerçevesini çizmeyi de güçleştirmektedir.

Türkiye’den sığınma talebinde bulunan kişilere uygulanan prosedür ve ilkeleri düzenleyen 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği, “Türkiye’nin İltica ve Topluca Gelen veya Sınırlarımızı Topluca Geçen Mülteci ve Sığınmacıların Ülkemize Kabul Edilmeleri Halinde , Yapılacak İşlemler ve Alınacak Tedbirler” başlıklı bir bölüme yer veriyorsa da , görünüşe göre Suriyeli sığınmacıların önemli bir çoğunluğu, birçok eksikliğine<sup>21</sup> rağmen asgari hukuki kesinlik ve temel

<sup>20</sup> İltica ve Göç Alanındaki AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı için bkz. AY, Kadir / vom BRAUCKE, Thomas vd. (Editörler), *İltica ve Göç Mevzuatı*, Avrupa Komisyonu Yayını, Ankara 2005, s. 4-57.

<sup>21</sup> Uluslararası Af Örgütü’nün 2009 yılı raporlarından birinde, “Türkiye’nin sığınmacılara ilişkin mevzuatı uluslararası standartlara uygun olmadığı ve adil olmayan ve keyfi bir biçimde uygulandığı için , Türkiye’de uluslararası korumaya ihtiyacı olan kişilerin uluslararası düzeyde tanınan haklardan faydalanamadıkları” ifade edilmektedir. Bkz. Uluslararası Af Örgütü, *İki Arada Bir Derede: Türkiye’deki Mültecilere Koruma Sağlanmıyor* , Londra 2009, s. 8.

hakları sağlayan “alıılmış” Türkiye iltica sistemine dahi giriş yapamamaktadır.

Şu ana kadar Suriye’de yakın geçmişte yaşanan sıkıntılardan kaçan sığınmacılar, sınırdan giriş yaptıkları esnada Türk yetkililer tarafından kayıt altına alınarak, ancak BMMYK mülteci kayıt sürecine erişimi olmadan mülteci kamplarına yerleştirilmiştir.

Türk yetkililer, Suriye’li sığınmacıları “misafir”<sup>22</sup> olarak değerlendirmekte ve kalacakları sürenin uzunluğu hakkında belirgin herhangi bir kısıtlama olmasa da, onların statülerini mülteci veya sığınma talebinde bulunan kişiler olarak belirleyen herhangi uluslararası ya da Türkçe resmi belge bulunmamaktadır.

Türkiye, sınırlarını açık tutarak ve ülkede kalmalarına izin vererek Suriyeli sığınmacılara *de facto* bir koruma sağlamış olsa da, görünen o ki sığınmacıları 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği ile sağlanan resmi iltica sistemine yerleştirme konusunda isteksiz davranmaktadır. “Devletin misafiri” olma gibi belirsiz bir konumda bırakılmak, durumun geçici ve geri alınabilir olarak algılanmasına yol açmakta ve Türkiye’de barınan Suriye vatandaşları arasında sınır dışı edilme endişesinin artmasına neden olmaktadır.

BMMYK, Türkiye’nin Hatay’da ağırlanan Suriye uyruklu kişiler için “misafirler” terimini kullanmaya devam ettiğini doğrulamıştır. BMMYK, Türkiye’nin sağladığı korumanın “geçici koruma” kavramıyla doğrudan örtüştüğü ve bu durumun da böyle büyük ölçekli mülteci akını durumları için kabul edilebilir bir yaklaşım olduğu kanaatindedir<sup>23</sup>.

Bununla birlikte, geçici koruma kavramı, yeni bir yasa çalışması önerisi içinde yer alsa da, mevcut Türk yasalarına göre hiçbir resmi

---

<sup>22</sup> Türkiye yetkililer daha önce de Çeçenistan’daki savaştan kaçarak Türkiye’ye sığınmış olan Çeçen mültecilere de gayri resmi “misafir” statüsü vermişti. Af Örgütü’ne göre “Avrupalı sığınmacı kategorisinde olmalarına rağmen bireylerin yaptıkları sığınma başvuruları görevlilerce reddedildi.” Bkz. Uluslararası Af Örgütü, s. 12.

<sup>23</sup> BMMYK Türkiye Temsilciliği Sözcüsü Metin Çorabatır’ın yazılı yanıtı, 25 Eylül 2011.

geçerliliği bulunmamaktadır<sup>24</sup>. Bunun yanı sıra, uluslararası standartlara göre, geçici korumanın yararlanıcılarına koruma süresince sığınılan ülkede kalma yetkisi veren ve gerekli belgeleri alabileceği yasal bir statü sağlanmalıdır. Son olarak geçici koruma, tam mülteci statüsü konusunda hiçbir zaman önyargı oluşturmamalıdır<sup>25</sup>.

### 5. Sonuç

Suriye'deki iç karışıklıklar sebebiyle yaşanan kitlesel nüfus hareketi, şüphesiz sadece hukuki bir sorun oluşturmamaktadır. Mevcut durumun aynı zamanda siyasî, sosyal, ekonomik, malî, ticarî ve hatta güvenlik boyutu göz ardı edilemez. Bu sebeple, güncel örnekten yola çıkarak uluslararası hukuktan doğan yükümlülükler ve iç hukukta oluşturulmaya çalışılan normatif düzenlemeler, tüm bu unsurlar dikkate alınarak özenle ele alınmalıdır. Öte yandan Suriye sorununa çözüm arayışı bakımından Türkiye, uluslararası toplumun sürekli dikkatini çekmeli; BM ve NATO gibi uluslararası örgütlerin çözüme katkı ve katılımını sağlama çabasını sürdürmelidir.

Türkiye'nin nüfus hareketlerine yönelik olarak izlediği politikaya uygun araçlar, 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliğinde kısmen düzenlenmiş olsa da, ulusal mevzuat güncel gelişmelere yanıt vermekten uzaktır. Bu sebeple, halen Türkiye'de bulunan Suriye vatandaşları için uygulanmakta olan geçici koruma politikasının yasal bir karşılığı bulunmamaktadır. Müzakere süreci içinde bulunan Türkiye, birçok konuda olduğu gibi göç ve iltica konusunda da, aday ülke olmanın gereklerine uygun olarak, mevzuatını AB normları ile uyumlu bir hale getirmeye ve güncel uluslararası gelişmelere uygun bir yasal düzenleme oluşturmaya çaba göstermelidir. Bu çabanın bir göstergesi olarak 2006

<sup>24</sup> Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı için bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi, <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0619> (Erişim Tarihi: 20.12.2012).

<sup>25</sup> Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağı (Euro-Mediterranean Human Rights Networks / Réseau Euro-Méditerranéen des Droits de l'Homme); *Belirsizlik: Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Durumunu En İyi Anlatan Kelime*, EMHRN Yayınları, Ekim 2011, [http://www.euromedrights.org/files/Rapport\\_Migration\\_2011\\_TK\\_723580498.pdf](http://www.euromedrights.org/files/Rapport_Migration_2011_TK_723580498.pdf), (Erişim Tarihi: 20.12.2012).

yılında bir Ulusal Eylem Planı oluşturulmuş ve konuya ilişkin “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı” ve gerekçesi 3 Mayıs 2012 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulmuştur. Kabul edilerek yürürlüğe girmesi beklenen bu temel yasa ve ikincil düzenlemeler ile, göç ve iltica alanındaki uygulamaların uluslararası insan haklarına daha uygun hale getirilip hukuki, idari ve fiziki altyapıların geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

### Kaynakça

- ACER, Yücel / KAYA, İbrahim; *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı*, Usak Yayınları, Ankara 2010.
- ALTINIŞIK, Çiğdem / YILDIRIM, M. Şahin; *Mülteci Haklarının Korunması*, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2002.
- Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağı (Euro-Mediterranean Human Rights Networks / Réseau Euro-Méditerranéen des Droits de l’Homme); *Belirsizlik: Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Durumunu En İyi Anlatan Kelime*, EMHRN Yayınları, Ekim 2011, [http://www.euromedrights.org/files/Rapport Migration 2011 TK 723580498.pdf](http://www.euromedrights.org/files/Rapport_Migration_2011_TK_723580498.pdf), (Erişim Tarihi: 20.12.2012).
- AY, Kadir / vom BRAUCKE, Thomas vd. (Editörler), *İltica ve Göç Mevzuatı*, Avrupa Komisyonu Yayını, Ankara 2005.
- BAŞAK, Cengiz, *Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler*, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 2011.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye; <http://www.unhcr.org.tr/?page=45> (Erişim Tarihi: 20.12.2012).
- BOZKURT, Enver / KÜTÜKÇÜ, M. Akif / POYRAZ, Yasin; *Devletler Hukuku*, 7. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.
- ÇİÇEKLİ, Bülent; *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Seçkin Yayınları, Ankara 2009.
- ÇİÇEKLİ, Bülent; *Yabancılar Hukuku*, 3. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2012.
- DİZMAN, Ali Osman; “Geçici Koruma Politikası ve Türkiye’ye Sığınan Suriyeliler”, TEPAV, *Değerlendirme Notu*, Ağustos 2012, s. 2, [http://www.tepav.org.tr/upload/files/1346221434-0.Gecici\\_Koruma\\_Politikasi\\_ve\\_Turkiye\\_ye\\_Siginan\\_Suriyeliler.pdf](http://www.tepav.org.tr/upload/files/1346221434-0.Gecici_Koruma_Politikasi_ve_Turkiye_ye_Siginan_Suriyeliler.pdf) (Erişim Tarihi: 31.10.2012).
- EKŞİ, Nuray; *Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular*, Beta Yayınları, İstanbul 2006.



- European Commission; [http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/temporary-protection/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/temporary-protection/index_en.htm). (Erişim Tarihi: 31.10.2012).
- European Commission, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/exUriServ.do?uri=OJ:L:2001:212:0012:0023:EN:PDF> (Erişim Tarihi: 31.10.2012).
- Human Rights Watch; News, *Iraq/Turkey: Open Borders to All Syrian Refugees*, <http://www.hrw.org/news/2012/10/14/iraqturkey-open-borders-all-%20syrian-refugees-0> (Erişim Tarihi: 20.12.2012).
- ÖZTÜRK, Havva, “Arap Baharı ve Mülteci Sorunu”, 11 Ekim 2012, Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (TÜRKSAM), *Genç Bakış*, <http://www.turksam.org/gencbakis/a2785.html> (Erişim Tarihi: 20.12.2012).
- PAZARCI, Hüseyin; *Uluslararası Hukuk*, 8. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2009.
- PERAL, Luis; “EU Protection Scheme for Refugees in the Region of Origin: Problems of Conditionality and Coherence”, *European Society of International Law*, <http://www.esil-sedi.eu/sites/default/files/Peral.PDF> (Erişim Tarihi: 20.12.2012).
- SANDIKLI, Atilla / SEMİN, Ali (Haz.); *Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye, Bilge Adamlar Kurulu Raporu*, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, Rapor No: 52, Ankara 2012.
- T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı; Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, *Bugün İtibariyle Barınma Merkezlerinde 147.107 Suriye Vatandaşı Bulunmaktadır*, <http://www.afad.gov.tr/TR/HaberDetay.aspx?IcerikID=1006&ID=12> (Erişim Tarihi: 29.12.2012).
- Türkiye Büyük Millet Meclisi; <http://www.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0619> (Erişim Tarihi: 20.12.2012).
- Uluslararası Af Örgütü; *İki Arada Bir Derede: Türkiye'deki Mültecilere Koruma Sağlanmıyor*, Londra 2009.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR); *Réponse Régionale à la crise des Réfugiés en Syrie*, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>, (Erişim Tarihi: 29.12.2012).
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR); *Note on Temporary Protection in a Broader Context*, 1 Haziran 1994, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b32514.html> (Erişim Tarihi: 17.12.2012).